

Ekskursas po Šiaulių kavines (XVII a. – XXI a. pradžia)

J o n a s N E K R A Š I U S
Šiaulių universitetas

Pirmosios užkeigos Šiauliuose – austerijos, karčemos, smuklės...

Gerardas Merkatorius (*Mercator*) 1595 m. išleisto ir 1623 m. pakartoto žemėlapių rinkinio aiškinamojoje dalyje pasakojo: „<...> visi miestiečiai, išskyrus valdžios pareigūnus, yra smuklininkai, pardavinėja alų, midų ir šildytą vyną. Jie leidžia kiekvienam užeiti į namus, sodina prie židinio, duoda veltui išgerti po gurkšnį kiekvieno gėrimo ir tik tada išleidžia... Duoną paprasti žmonės valgo labai juodą, keptą iš rugių arba miežių su visomis sėlenomis. Turtieji valgo baltą duoną, keptą iš grynų kvietinių miltų... daug kas geria duonos girą, o neturtieji – vandenį. Mėgstama gerti midų, gryną ir atskiestą; juo atsigaivinama ir nuo jo pasigeriama“ (Č a p l i n s k a s 2010, 55).

Karčemos, smuklės Šiauliuose minimos jau XVII a. Jų galėjo būti ir seniau, kai Šiauliuose atsirado turgaus aikštė. Į miestą atvykusiems amatininkams, pirkliams, kitiems keleiviams reikėjo nakvynės vietos, kurioje būtų galima ne tik pernaktoti, bet ir pavalgyti, išgerti. XVII–XVIII a. tokios užkeigos jau veikė miestelėnų gyvenamuosiuose namuose, specialių patalpų nebuvo įrengiama. Tokios užkeigos dar vadintos austerijomis, užvažiuojamaisiais namais, dažniausiai jų atsiradavo prie didžiųjų kelių ir priemiesčiuose. Gausiausios ir populiariausios užkeigos mieste buvo karčemos, smuklės. Jose prekiaavo alumi, midumi, degtine, čia buvo galima gauti arbatos ir užkandžio. Čia lankytojai galėjo pavalgyti ir išgerti, pašerti arklius ir pernaktoti. Šiauliuose veikė trijų rūšių karčemos – alaus, degtinės ir midaus. Savininkas, turėjęs leidimą prekiauti 2–3 gėrimais, turėjo tik vieną karčemą. Buvo tokių, kurie laikė tik degtinės ir midaus karčemas. 1639–1765 m. Šiauliuose veikė tiek miestelėnų karčemų: 1639 m. alaus – 149, degtinės – 105, midaus – 2, 1673 m. – atitinkamai 108, 73 (midaus nebuvo), 1680 m. – 66 ir 21, 1738 m. – 14, 8 ir 3, 1755 m. – 32, 44 ir 2, 1765 m. – 44, 29 ir 1 (*Šiaulių miesto istorija* 1991, 200).

Karčemos mieste buvo ir prekybos įmonės. Alus, midus, degtinę buvo svarbiausi karčemos parduodami produktai, nors įsidėmėtina, kad alus pirmiausia atstojo dar nepaplūtusias sriubas. Specifiniai karčemų produktai buvo druska, cukrus, arbata, kava, silkės, tabakas ir kt. Arbata, kava pirmiausia patekdavo į Šiaulių dvarus, miesto krautuves, karčemas, smukles, jomis buvo prekiaujama jomarkuose, mugėse, turguje.

XVIII a. viduryje Šiaulių ekonomijoje (toliau – ŠE) buvo pastatyta nemažai specialių karčemų, kurios galėjo aptarnauti daugiau lankytojų. Jų buvo pastatyta turgaus aikštėje ir prie miesto, dvaro žemėje, prie malūno. Antai 1765 m. Mykolas Čepulevičius turgaus aikštėje turėjo sklypą su namu ir alaus bei degtinės karčėmis, kitą sklypą su namu – Kurtuvėnų gatvėje; našlė Pakarklinskienė – sklypą su namu – alaus ir degtinės karčėmis Rūdės gatvėje; Jeronimas Kaušas valdė sklypus turgaus aikštėje su namu, alaus ir degtinės karčėmis, Rūdės gatvėje su namu ir alaus karčema; Kasparas Kiršinas keturiose Vilniaus gatvės vietose turėjo 7 namus, juose buvo 2 alaus ir 1 degtinės karčema. Miestelėnų karčemos daugiausia buvo susispietusios turgaus aikštėje (1765 m. – 25 namuose, 1775 m. – 23), daug mažiau jų buvo svarbiausiose gatvėse (1755 m. Rūdės gatvėje – 6 namuose, Dvaro g. – 3, 1765 m. atitinkamai 7 ir 3, Vilniaus gatvėje – 4).

Beveik visi karčemų savininkai turėjo po vieną karčemą ir teisę pilstyti alų, dažnai ir degtinę. Visai nedaug miestelėnų (1755 m. ir 1765 m. atitinkamai 3 ir 5) turėjo karčemas dviejuose namuose. Čia dirbo samdyti karčemininkai, kuriems darbas karčemos buvo jų pagrindinė veikla. Karčemos ir smuklės buvo svarbios XVI–XVIII a. Šiaulių ūkiniame gyvenime. Jų gausumas rodo, kad karčemos tenkino ne tik šiauliečių, bet ir atvykėlių poreikius. XVIII a. pabaigoje aikštės centre stovėjo austerija – užėigos namai, pasak 1786 m. ir 1789 m. ŠE inventorių, tai 2 aukštų mūrinis pastatas su kolonomis (*Šiaulių miesto istorija* 1991, 20, 25). Šiose užėigose, kaip ir mieste esančiuose užvažiuojamuose namuose, karčemos, smuklėse, galėjai pavalgyti, išgerti svaigalų, tikėtina, galėjai atsigaivinti ir arbatos ar kavos puodeliu.

Iš išlikusių tokių smuklių turto aprašymų galima spręsti, kaip jos atrodė. Į smuklę būdavo patenkama tiesiai iš gatvės ir pro antrąsias duris iš tarpuvartės per priemenę. Durys iš gatvės neretai būdavo apkaltos lentelėmis ir netgi dažytos. Kai kuriose smuklėse virš durų įrengdavo nedidelį įstiklintą langelį. Durys į priėngį ir kiemą būdavo paprastesnės. Viduje pasieniais ir aplink krosnį stovėjo ilgi masyvūs mediniai suolai, 2–3 dideli mediniai stalai ant sukryžiuotų kojų ir kelios medinės kėdės. Viduryje kabėjo metalinis žibintas. Prie sienų stovėdavo nuo vienos iki kelių sieninių spintų. Vienos iš jų turėjo spalvotas dureles, kitos buvo atviros, su matomomis lentynėlėmis. Dažniausiai čia dar būdavo viena ar kelios kilnojamosios spintos, kuriose, be kitų daiktų, buvo laikomi stiprieji gėrimai. Smuklių virtuvės būdavo įrengiamos atskiroje patalpoje, nors gana dažnai tiesiog priemenėje (Č a p - l i n s k a s 2010, 55).

XVIII a. pab. – XIX a. pr. užsieninėmis prekėmis (arbata, kava) miestą aprūpindavo pirmosios gildijos pirkliai. Jie važinėdavo į Karaliaučių, Leipcigą. Vėliau kolonijinės ir manufaktūrinės prekės – arbata, kava, tabakas, druska, cukrus, vynas ir kt. – būdavo atvežamos ir Rygos, Jelgavos (Mintaujos). Turgaus aikštėje stovėjo prekybiniai pastatai – „kromai“, prekybos eilės, kuriose galėjai rasti įvairių arbatos rūšių, kavos, atvežtos iš užsienio (*Šiaulių miesto istorija* 1991, 49, 77).

Pirmosios kavinės Šiauliuose

Maždaug XIX a. pr. mieste įsikūrė pirmosios kavinės ir arbatinės. Savininkai – pirkliai ir miestiečiai – mokėjo akcizo mokesčius. Jų nuosavybė buvo užvažiuojamieji namai-viešbučiai, smuklės, traktieriai-restoranai, vyno rūšiai, kavinės, arbatinės. 1825 m. tokių miesto įstaigų užregistruota 25, 1833 m. – 45 ir 1 traktierius. Viena iš seniausių Šiaulių užėigų buvo vokiečio Nolteno austerija, stovėjusi turgaus pakraštyje priešais paštą. 1838 m. čia buvo apsistojęs Rusijos caras Nikolajus I su cariene ir dukra. Austerija klestėjo iki Pirmojo pasaulinio karo, kai pastatas sudegė.

1853–1854 m. Šiauliuose buvo 15 užvažiuojamųjų namų (stadalų), austerijų, 7 smuklės, 1 kavinė, 3 arbatinės, 2 biliardinės, 4 restoranai, 3 traktieriai. 1861 m. – 2 traktieriai, 20 viešbučių-užvažiuojamųjų namų, 4 smuklės, 4 arbatinės ir 2 vyno rūšiai.

Mieste buvo daug smulkių krautuvėlių. Pagrindinių krautuvių ir kitų prekybos įmonių dalį sudarė duonos, mėsos, tabako, cukraus, arbatos, kavos, bakalėjos, kitų maisto prekių parduotuvės. 1901 m. jų buvo 226, arba 59 proc. visų įmonių, restoranams, smuklėms, arbatinėms irgi teko nemažas vaidmuo: 1891–1910 m. jų padaugėjo nuo 52 iki 75. Dalis restoranų veikė prie viešbučių, kurių Šiauliuose 1893–1894 m. buvo 12 (didžiausi – *Berlynas* ir *Tilžė*), 1901 m. – 12, 1910 m. – 18 (*Šiaulių miesto istorija* 1991, 18, 77, 100).

Dar prieš Pirmąjį pasaulinį karą Šiauliuose buvo kelios karčemos, išsidėsčiusios prie vieškelių. Centre stovėjo solidesnės užėigos, iš kurių paminėtinas Kunstmano viešbutis-restoranai Tilžės ir Vilniaus gatvių sankryžoje ir restoranas *Berlin*, vėliau pervardytas į *Versalį* (P u r o n a s 2001, 7).

Viena iš garsesnių maitinimo įstaigų, įėjusių į Šiaulių visuomeninio maitinimo įstaigų istoriją, buvo po Pirmojo pasaulinio karo kukliame Vytauto gatvės name, netoli dabartinės *Rūtos* įsikūrusi valgykla *Skalsa*. Joje daugiausia valgydavo aplinkinių fabriku darbininkai, nors neretai čia vykdavo miesto šviesuolių pasitarimai, įvairūs renginiai.

Čia galėjai sutikti dažną šiaulietį, užėjusį pavalgyti, išlenkti taurelės, išgerti arbatos ar kavos ar paprasčiausiai paplepėti. Tais laikais laikraščiai rašė: „Kada pas žmones apsireiškia visų geriausias ūpas (humoras)? Ogi gerus pietus pavalgius – prie kavos ar arbatos stiklinės! – Atsakė vienas galvočius. Kas žino, – rasi ir teisybė tai pasakyta, kad žmonės užvis geriau jaučiasi pietus pavalgę. Linksma kalbos, anekdotai, politikos, literatūros ir mokslo klausimai ant visų liežuvių be pertraukos taip ir vartosi“ (*Pietus pavalgius* 1912, 6).

Tarpukario kavinės

Išsami informacija ir reklama apie Šiaulių restoranus, kavines ir valgyklas buvo skelbiama periodiniuose leidiniuose: dvisavaitiniame kooperacijos, savivaldybės, ūkio, kultūros ir profesinio judėjimo žurnale *Sietynas* (1919–1922), laikraščiuose *Šiaulių naujienos* (1923–1928), *Respublikos gerovė* (1924), *Šiaulietis* (1924–

1930), *Momentas* (1928–1930), *Mūsų momentas* (1930–1933), *Šiaurės Lietuva* (1930–1933), *Naujienos* (1931–1932), *Savaitraštis* (1933), *Įdomus mūsų momentas* (1933–1940), *Mūsų kraštas* (1934–1938), *Šiaulių žinios* (1934–1935), lietuvių prekybininkų, pramoninkų ir amatininkų sąjungos Šiaulių skyriaus vienkartiniam leidinyje Nr. 9 (1935) ir kt. Juose buvo skelbiamos žinutės apie naujai atidaromus restoranus, kavines, užkandines, valgyklas, jų veiklą. Restoranų, kavinių ir valgyklų adresai ir kita informacija apie savininkus spausdinta Šiaulių miesto ir Lietuvos informaciniuose bei statistiniuose leidiniuose.

Restoranai buvo skirstomi į pirmos, antros ir trečios rūšies įstaigas. Pirmos rūšies restoranuose (*Rambynas*) interjeras buvo puošnus, grodavo restorano orkestras, reguliariai vykdavo Lietuvos artistų pasirodymai. Buvo patrauklus valgių ir gėrimų kokybės ir kainos santykis, geras aptarnavimas. Net ir pigiausiuose restoranuose stovėjo biliardo stalai, lošimo automatai, grojo radijas.

1928 m. sausio 29 d. visuomenės, politikos ir kultūros vienkartiniam leidinyje 66 *Šiaulių naujienos* buvo rašoma apie kavos atsiradimą Europoje, nurodoma, kad 1727 m. kava pirmą kartą atvežta į Olandiją (*Kavos 200 metų jubiliejus* 1928, 3).

To meto kavinės Šiauliuose buvo skirtos vidutinio miestiečio poreikiams tenkinti. Tokio tipo įstaigos dažniausiai buvo vadinamos jų savininkų vardais. Juose dažniausiai lankydavosi pasiturintys miestiečiai, mokytojai, aktoriai ir miesto svečiai. Štai kaip aprašo prieškarinio Šiaulių kavinę iš Kauno atvykęs žurnalistas:

Aš prie staliuko kavinėje. Prie kitų staliukų – įsigilinę į laikraščius lankytojai. Tai taip vadinamieji akmeniniai svečiai: valandas išsėdi prie marmurinių staliukų ir nieko neužsako... Matomai, kad taip priimta, nes mano pareikštas noras gauti kavos stiklinę sukėlė didžiausią sensaciją. Mano maldaujančių žvilgsnių veikiamą pagaliau priėjo maloni panelė ir, patyrusi mano norą išgerti kavos, išreiškė savo veide ištisą pergyvenimų gamą...

– Tiktai, būkite maloni, karštos kavos, – kukliai paprašiau aš.

– O kokia ji dar būna?

– Eina gandai, kad ji kartais būna šalta!..

– Tiktai ne pas mus! – pasigirdo atsakymas.

... Jeigu aš nuo paduotos kavos nenušalau pirštų, tai tiktai todėl, kad gėriau kavą su pirštinėmis... (*Šiaulių vaizdeliai* 1930, 3).

Tarpukario šiauliečiai geru žodžiu minėjo kavinę *Viktoriją* (Vilniaus g. 146), F. Kavaliausko cukrainę-kepyklą, įsikūrusią Vilniaus g. 170 (toje vietoje, kur dabar yra Radijo ir televizijos muziejus). Tačiau pati garsiausia kavinė mieste buvo *Milštein* cukrainė-kavinė, įsikūrusi Vilniaus bei S. Dariaus ir S. Girėno (dab. Vasario 16-osios g.) gatvių sankryžoje. Dar 1923 m. laikraštyje *Šiaulių naujienos* pasirodė pirmoji reklama apie A. Milšteino kavinę Šiauliuose. Joje buvo galima įsigyti skanių pyragaičių, tortų. Tarpukario Šiauliuose gimęs ir augęs Markas Petušauskas prisiminimuose rašė:

Menu Milšteino kavinę priešais kino teatrą „Kapitol“ Dariaus ir Girėno gatvėje, nuostabiai skanūs pyragaičius, kuriais pavaišinti tėvas mane nusivesdavo, kai to būdavau vertas. Net nesapnavau, kad prabėgus daugiau nei šešiasdešimt metų prie buvusios Milšteino kavinės susitiksiu savo seną bičiulę aktorę ir scenos pedagogę Eugeniją Jankutę. Jos senelis Boleslovas Stankus, pasirodo ir buvo to namo savininkas. O dabar anūkė jį paveldėjo (P e t u c h a u s k a s 2009, 17).

Šiaulių kraštotyrininkas, mokytojas Jonas Krivickas, tarpukario metais besimokydamas Šiaulių berniukų gimnazijos penktame skyriuje, dirbo A. Milšteino kavinėje rūbininku ir apie ten vyravusią atmosferą bei kavinės lankytojus prisiminimuose rašė:

Kavinėje lankydavosi daugiausiai teatralai. Kasdien prie to paties staliuko dešrelių valgyti ateidavo aktorė Potencija Pinkauskaitė, Elena Bindokaitė ir, atrodo, aktoriaus Juozo Zubėno žmona – aukšta juodaplaukė moteris su lapės kailiu ant kaklo. Man regis, ji dirbo teatre kasininke. Apie jas visas sužinojau iš padavėjų, kurios virtuvėje apšnekėdavo visus lankytojus. Kai aktorės susėdavo prie stalelio, aš negalėdavau nuo jų atplėšti akių, ypač juoką keldavo aktorės Pinkauskaitės grimasos, platūs rankų mostai. Kalbėdama vis skėtodavosi rankomis, rodydavo pirštu ir vis garsiai nusikvatodavo. Iškilmingai atrodydavo Galina Jackevičiūtė. Nuolatiniai lankytojai buvo aktorius J. Zubėnas, K. Simaška, režisierius K. Juršys (K r i v i c k a s 2006, 15).

Šiaulių miesto savivaldybėje iki 1927 m. vasario 27 d. buvo įregistruotos: 6 valgyklos, 20 arbatinių, 1 traktierius, 2 aludės, 5 kavinės, 2 stoties bufetai, veikė prestižinis *Piliečių klubas*. Apie tvarką šiose įstaigose buvo rašoma:

Šiandien Šiauliuose tiek traktierių, tiek aludžių beliko visai mažai, bet tuo tarpu yra atidaryta labai daug arbatinių bei kavinių kuriose, matomai, labai drąsiai, be jokių ceremonijų pardavinėjama ne tik draudžiamo laipsnio alų, bet ir degtinę. Jau girdima kalbant, kad šiandien arbatinėse arbatos sunku net gauti.

Vietoj arbatos kitur net pasiūlo „tyro vandenėlio“. Nesuprantama kodėl šituo reikalu nesirūpina policija bei mokesčių inspekcija! (*Naujos Šiaulių naujienos* 1927, 1, 3).

Šiaulietis verslininkas Petrauskas turėjo geležinkelio stotyje bufetą ir Šiaulių klube restoraną, veikusį S. Dariaus ir S. Girėno g. 46. Apie šį restoraną reklamoje buvo rašoma, kad čia visi maloniausiai ir pigiausiai gali praleisti laiką, nes jame „geriausių-šviežiausių produktų pigūs pusryčiai, pietūs, vakarienės ir šiaip įvairūs valgiai bei užkandžiai. Geriausių rūšių gėrimai: vynas, likeris, konjakas, alus. Visuomet groja radio, šviesu, šilta, jauku ir širdžiai miela“.

1928 m. sausio 15 d. Šiauliuose, Bažnyčios g. 38 (greta Šiaulių miesto valdybos), buvo atidaryta *Vilniaus valgykla* (savininkė E. Karašienė).

1931 m. Šiauliuose, be kitų prekybos įmonių, veikė 5 kulinarijos parduotuvės, 6 valgyklos, 5 aludės, 3 arbatinės, 7 restoranai, 4 bufetai ir kt. Šios įmonės daugia-

sia buvo įkuriamos žmonių susibūrimo vietose: miesto centre, prie turgaviečių. Vienas iš turtingiausių restoranų mieste buvo *Rambynas*, įsikūręs prie miesto sodo, kurį lankydavo turtingieji. Jame buvo kabaretas ir 2 šokėjos, kas vakarą grojo muzika, vyko šokiai (*Šiaulių miesto istorija* 1991, 167).

1932 m. rugsėjo 26 d. V. Radvilavičius, gyvenantis Šiauliuose, pardavė Peliksui Vaičiuliui, gyvenančiam Šiauliuose, jam, Radvilavičiui, priklausantį Šiaulių mieste, prie Bažnyčios g. 49 pažymėtame name esantį restoraną *Valencija* (*Vyriausybės žinios* 1932, 14).

1934 m. sausio mėnesį S. Dariaus ir S. Girėno bei Pašto gatvių kampe buvo atidaryta nauja valgykla *Moderą* (vietoj buvusios *Tulpės*). Joje buvo galima papiegti, bufete išgerti alaus arba kavos, grojo radijas (*Šiaulių žinios* 1934, 3).

1934 m. gegužės mėnesį Šiaulių klube (S. Dariaus ir S. Girėno g. 46) pradėjo veikti kavinė, siūlanti pusryčius, pietus, vakarienę, įvairių rūšių gėrimus: vyną, likerį, konjaką, alų ir kt. Čia buvo pigu, be to, grojo radijas.

1934 m. viešbutyje *Kaunas* (Vilniaus g. 130) buvo galima užsisakyti skanius pusryčius, sočius pietus, gardžią vakarienę, išgerti puodelį arbatos ar kavos.

1934 m. Tilžės gatvėje traktierių laikė Jazbutienė. Šiaulių šachmatų mėgėjų klubas Vilniaus ir S. Dariaus ir S. Girėno gatvių kampe turėjo valgyklą *Romuva*. Joje pietūs kainavo tik 1 Lt. Be valgių, čia buvo galima išgerti arbatos, kavos, stipresnių gėrimų – vyno ir alaus. Buvo galima žaisti šachmatais, grojo radijas.

1934 m. liepos mėnesį Šiauliuose, Aušros alėjoje, greta parko, buvo atidarytas aukščiausios kategorijos (I) restoranas ir džiazo klubas, kuriame buvo nedidelės patiekalų ir alkoholinių gėrimų kainos ir kuriame buvo galima puikiai praleisti laisvalaikį, grojant džiazo muzikai. Vietos laikraštis *Mūsų momentas* 1934 m. rašė:

Visiems šiauliečiams gerai žinoma, kad iki šiol pas mus trūko gero moderniško restorano, kuriame būtų galima gražiai praleisti vakarus, pasiklausyti džiazo muzikos, pašokti (*Mūsų momentas* 1934, 1).

Šiaulių geležinkelio stoties bufeto savininkas Petrauskas 1934 m. pasistatydino Aušros alėjoje prie miesto sodo namus ir čia įrengė restoraną *Rambynas*. Šiame restorane buvo galima užsisakyti pusryčius, pietus, pavakarieniauti. Jame buvo šokėjos ir kupletistas. Muzika grojo šeštadieniais ir sekmadieniais (*Rambyno kronika* 1934, 1). Restorane buvo įrengta biliardo salė, pastatyti 2 nauji biliardo stalai, vieni geriausių Šiauliuose. Vasarą prie Petrausko name įsikūrusio džiazo klubo buvo įrengta vasaros kavinė, kurioje šiauliečiai leido laisvalaikį, gurkšnodami kavą ar vyną (S a b a l i a u s k a s 2006, 3).

1938 m. mieste veikė 5 restoranai: *Metropolis* – Dvaro g. 71, *Palanga* (savininkas Pranas Rakauskas) – *Piliečių klube* S. Dariaus ir S. Girėno g. 47, *Šešupė* – Vilniaus g. 255, *Versalis* – Vilniaus g. 150 (savininkai Šmuila, Cigelis) ir *Rambynas*, įsikūręs Aušros alėjoje – pirmasis Šiaulių kabaretas, kuriame šoko dvi šokėjos. Šiose Šiaulių kavinėse ir restoranuose grojo orkestrai (J a k u t i s 2008, 13).

1938–1939 m. Šiauliuose veikė šios kavinės ir cukrainės: kavinė *Viktorija* – Vilniaus g. 146, *Gubernijos* baras – Vilniaus g. 181, cukrainė-kepykla – Vilniaus

g. 170 (savininkas Fabijonas Kavaliauskas). Kepyklos ir cukrainės, esančios Vilniaus g. 138, savininkas buvo Giršas Segalovas; *Milštein* cukrainė-kavinė ir kepykla Vilniaus g. 134 priklausė M. Kopelnickienei. Šioje kavinėje buvo labai jauki aplinka. Staliukai labai gražūs, marmuriniai, sunkūs, skirti 2–3 sėdėti, ant vienos geležinės kojos. Visada švarios staltiesės. Aptarnavimas buvo elegantiškas, padavėjos mandagios. Čia šiauliečiai daugiausia gerdavo kavą, patiekalai buvo labai įvairūs, buvo kepami sausainiai, tortai.

Prancūzas Žoržas Matorė, 1939–1940 m. gyvenęs Šiauliuose ir dėstęs prancūzų kalbą, 1992 m. išleistoje prancūzų kalba knygoje *Mano kalėjimai Lietuvoje (Mes prisons en Lituanie)* rašė:

<...> 1940 m. spalio 20 dieną užbaigęs savo paskutinę paskaitą, apie septintą valandą vakaro užėjau į Milšteino kavinę, vienintelę padorią kavinę Šiauliuose, kur dažnai sutikdavau savo kolegų. <...> Atsisėdau, užsisakiau puodelį kavos ir paimu „Tarybų Lietuvos“ laikraštį. Suprantama, naujienos iš Prancūzijos prastos, bet kiek galima pasitikėti komunistine spauda? Kava irgi prasta, bet jos šiluma maloni ir aš su malonumu ją siurbiu, kol pagaliau išeinu. Sudiev, man sako padavėja Marytė, padėdama užšvilkti apsiaustą. Sudiev, dėkui. <...> (B i k u l č i u s 1992, 5).

Tarpukariu šios kavinės kepykla kepė skaniausias bandeles Šiauliuose, čia buvo prekiaujama aukštos kokybės ledais. Atėjus sovietams, kavinė buvo nacionalizuota.

1939 m. prie Ch. Frenkelio fabrikų Vilniaus gatvėje buvo įsikūrę net trys restoranai. Prie Šiaulių miesto turgaus veikė penki restoranai ir aludės. Darbininkams skirtas laikraštis *Darbas* rašė, kad toks restoranų skaičius neteikia miestui jokios garbės ir tik vilioja iš darbininkų pinigus (*Šiaulių miesto istorija* 1991, 167).

Be to, mieste iki 1940 m. dar veikė šie restoranai: *Amerika* (M. Guobys) – Žemaitės g. 2, *Gintaro pilis* (B. Daugmaudis) – Basanavičiaus g. 116, *Kanada* (J. Garkevičius) – Žemaitės g. 6, *Prabanga* (J. Rylis) – S. Dariaus ir S. Girėno g. 57, *Versalis* (Z. Nosienė) – Tilžės g. 103, restoranas S. Dariaus ir S. Girėno g. 59 (P. Vitkauskas), *Šešupė* (Vilniaus g. 255).

1940 m. pradžioje Teklė Andrakėnaitė-Gobienė gyv. Šiauliuose, Žemaitės g., perleido Natalijai Dubravaitei-Kevorienei, gyv. Šiauliuose, Vinksnėnų g. 7, savo III rūšies prekybos įmonę – valgyklą *Ūkininkas*, esančią Šiauliuose, Basanavičiaus g. 8a (*Vyriausybės žinios* 1940, 165).

Tarpukario kavinės ir cukrainės buvo puiki vieta maloniai praleisti laiką, susiburti draugams, pažįstamiems. Jose nebuvo sunku rasti laisvų vietų. Kavinėse susirinkę žmonės galėjo išsakyti savo mintis, pasidalyti rūpesčiais. Nuomonėmis buvo dalijamasi nedidelėse draugijose ir susibūrimuose, kur vieni kitais pasitikėjo. Kavinėse visada buvo galima sužinoti paskutines naujienas, išgirsti atsiliepinimus apie aktualiausius įvykius.

Pokario kavinės Šiauliuose

Nuo užkandinių iki kavinių

Pokario metais Šiauliuose ilgą laiką kavinių nebuvo. Esu šiaulietis, čia gimiau. Maždaug apie 1954–1955 metus prisimenu, kaip mane tėvas nusivesdavo į užkandinę, buvusią Vilniaus gatvėje netoli turgaus. Čia daugiausia buvo užkandžiaujama, geriamas alus, svaigalai, buvo arbatos, pyragaičių, ledų. Tada, pokario metais, trūko kavos, saldumynų. Šiauliečiai tenkinosi tuo, ką siūlė tuometinės maitinimo įstaigos.

Tuo metu visuomeninio maitinimo įstaigos vadinosi bufetais, užkandinėmis, valgyklomis, restoranais. Pirmoji po karo viešoji valgykla *Aušra* buvo įkurta Varpo g. 27 (dabar čia veikia notarų biuras). 1955 m. mieste veikė 3 restoranai: *Aušra* (Komunarų g. 22), *Baltija* ir *Restoranas Nr. 5* (Vilniaus g. 125); 4 užkandinės, 3 valgyklos ir kt. 1954 m. buvo pastatyta iki šiol veikianti *Dubysa* – dviaukštis pastatas, kurio pirmajame aukšte įsikūrusi valgykla, baras, antrajame – kavinė.

Pirmasis pokario restoranas Šiauliuose *Baltija* buvo įsikūręs sename pastate, kuris stovėjo dabartinio paminklo P. Višinskiui vietoje. Šiauliečiai ilgai, iki pat jo nugriovimo, šį restoraną vadino *Senąja Baltija*. Kai 1956 m. šis pastatas sudegė, restoraną iš naujo atidarė 1961 m. trijų aukštų pastate Vilniaus ir Dvaro gatvių sankryžoje. 1961 m. buvo tvirtinama, kad *Baltija* – ne tik didžiausias restoranas Lietuvoje, bet ir visose Baltijos šalyse. Dienos metu pirmajame aukšte veikė valgykla. Antrojo aukšto restoranas duris praverdavo 19 val. Restorano duris atidarydavo solidus šveicorius. Per visą sieną iki lubų kilo veidrodžiai. Į antrą aukštą vedė balto marmuro laiptai, buvo patiestas raudonas kilimas. Antrame aukšte veikė dvi salės. Iš viso restorane tilpo 200 žmonių. Prie laiptų buvo estrada, čia grojo gyva muzika, dainavo žinomi dainininkai Jurgis Žukauskas, Simonas Donskovas, Saulius Lileikis, Algis Ščevinskas, Dziuba, Brencius, vėliau – Vitalija Katunskytė ir kt. (K a v a l i a u s k a i t ė 2012, 1). Maždaug aštuntajame dešimtmetyje prie *Baltijos* vasarą būta lauko kavinės.

1959 m. mieste veikė 2 restoranai: *Baltija* (Gegužės pirmosios g. 46) ir Geležinkelio stoties restoranas. Buvo 8 valgyklos ir keli bufetai.

1961 m. Šiauliuose veikė 3 restoranai: *Rasa*, *Baltija* (pastatytas 1961 m.), Geležinkelio stoties restoranas, kavinės: *Inga*, *Jaunystė*, *Gulbė*, *Kregždutė*, 11-oji kavinė, įsikūrusi Vilniaus g. 181 (kavinės „Kapitonas Morganas“ kaimynystėje) ir 6 valgyklos.

Gulbė – viena iš pirmųjų lauko kavinių Šiauliuose, Aušros alėjoje (tuomet – Kapsuko gatvė). Čia lankytojai buvo vaišinami kava, arbata, ledais ir vynu. Vieno A. Kleinerio (dabar – Trakų) gatvės daugiabučio namo pusrūsyje 1964 m. pradėjo veikti kavinė *Inga*. Joje buvo pradėta virti turkiška kava.

1965 m. duris atvėrė tais laikais moderni kavinė *Jaunystė*. Jos pirmajame aukšte buvo įrengta 100 vietų valgykla, o antrajame – 120 vietų kavinė ir 20 vietų kokteilinė *Jaunystė* (1985 m. ji buvo rekonstruota). Kaip ir *Baltijoje*, čia grojo muzika.

1966 m. veikė restoranai *Baltija* (Vilniaus g. 166), *Rasa*; kavinės *Gulbė*, *Inga*, *Jaunystė*, *Kregždutė*, *Žuvėdra*, *Dubysa*.

1967 m. Aušros alėjoje buvo atidaryta pirmoji mieste vaikų kavinė *Sigutė*.

1968 m. pradžioje Vilniaus gatvėje atidaryta nauja valgykla *Skalsa*, kurioje ne tik galėjai skaniai pavalgyti, bet ir išgerti kavos, arbatos.

Šiauliuose veikusios kavinės ir restoranai, gerindami darbo kultūrą, diegė naujus darbo metodus, tenkino šiauliečių poreikius. Šių įstaigų darbuotojai siekė būti paslaugūs ir kultūringi, buvo pasiruošę visus aptarnauti, skaniai pavalgydinti. Buvusi *Baltijos* restorano direktorė Elena Alūzienė rašė:

Dieną ir į restoraną, kaip ir į valgyklas ar kavines, ateinama paprasčiausiai papieptauti. Kartais, tiesa, išgeriamas stikliukas kitas, jeigu pasitaiko susitikti pažįstamą ar draugą, su kuriuo norisi ilgėliau šnektelėti. Na, o vakarais restorano paskirtis jau kita. Ateinama ilgesniam laikui, neretai praleisti visą vakarą. Ateina vaikinai su mergina, šeima su draugais, būrelis vienminčių. Ateina ir tokių, kuriems linksma ir kuriems liūdna. Pagaliau nereikia ir žinoti, ką kiekvienas atsineša širdy, jeigu pats viešai to neparodo.

Prašome, ateiškite visi. Restorano darbuotojai pasiryžę jus gerai aptarnauti, skaniai pavalgydinti, Jums padainuoti ir pagroti (A l ū z i e n ė 1968).

1969 m. Darbininkų gatvėje pradėjo veikti restoranas *Žemaitis*. 1969 m. gruodžio mėnesį atsidarė ketvirtasis miesto restoranas *Milda*. 1970 m. mieste buvo atidaryta kavinė *Inga*, Vilniaus ir Gorkio gatvių kampe pradėjo veikti šašlykinė *Ragas* – 85-oji visuomeninio maitinimo įstaiga Šiauliuose. 1970 m. liepos mėnesį Margiuose atidaryta užėiga *Pušelė* – *Jaunystės* filialas. 1970 m. rugsėjo mėnesį baigtas *Dubysos* remontas.

1972 m. Šiauliuose buvo šie restoranai: *Baltija*, *Milda*, Geležinkelio stoties restoranas, *Rasa*, *Žemaitis*, kavinės: *Inga*, *Jaunystė*, *Gulbė*, vaikų kavinė *Sigutė* (pirmoji ir bene vienintelė vaikų kavinė Šiauliuose), *Skalsa*, *Elnio* kombinato valgykla ir aludė *Gubernija*, valgyklos: *Aušra*, *Ragas*, *Jaunystė*, *Baltija*, *Dubysa*, *Kregždutė*, *Žuvėdra* – iš viso 21 viešojo maitinimo įstaiga.

Miestas ir kavinės

Šiaulių restoranuose ir kai kuriose kavinėse grojo muzika, vykdavo šokių vakarai, tačiau lankytojai skųsdavosi, kad muzikantai daro per ilgus pertraukas, orkestrai groja per garsiai, dėl to nešokantieji negalėdavo susikalbėti. Visur buvo labai vienodos programos, todėl kavinės neturėjo savo veido. Pradžioje *Žemaityje* grodavo kaimo kapela, vėliau jos nebeliko. Nebloga muziką grojo *Baltijos*, *Jaunystės*, *Mildos* restoranų orkestrantai (L e v i š k i e n ė 1972). 1973 m. Varpo gatvėje įsikūrė *Geluva* – pirmasis Šiauliuose naktinis baras su programa.

1974 m. liepos mėnesį Tilžės gatvėje buvo atidaryta kavinė-valgykla *Aušrinė*. Ji buvo papuošta originaliais, spalvingais šiauliečio dailininko E. Juknevičiaus piešiniais ant sienos. 1986 m. ši kavinė tapo jaunimo kavine.

1976 m. prie Rėkyvos ežero įsikūrė *Žvejų užėiga* ir restoranas *Rasa*. 1977 m. veikė šios kavinės: *Aušrinė*, *Gulbė*, *Inga*, *Jaunystė*, cukrainė-kavinė *Saulutė* (veikė

nuo 1972 m.), vaikų kavinė *Sigutė*, ledainė-kavinė *Prie teatro*, *Aušra* – studentų svetainė; restoranai: *Baltija*, *Milda*, *Geluva*, *Rasa*, *Žemaitis*, *Šiauliai*, Šiaulių geležinkelio stoties restoranas.

1977 m. Šiaulių m. visuomeninio maitinimo kontoros valgyklų susivienijimui *Aušra* (Žalgirio g. 4) priklausė: 6-oji valgykla (studentų svetainė – Gorkio g. 15); 15-oji valgykla – Taikos g. 53; 23-ioji valgykla – Gorkio g. 16; cukrainė *Saulutė* – Lenino g. 149 (dabar – Tilžės g.); 11-oji kulinarijos parduotuvė – Žemaitės g. 56; mokyklinė valgykla, sandėlis – Žalgirio g. 4.

1977 m. Šiaulių m. visuomeninio maitinimo kontoros valgyklų susivienijimui *Baltija* (Vilniaus g. 166) priklausė: 71-oji kulinarijos parduotuvė; kavinė *Gulbė* – V. Kapsuko g. 23; kavinė *Sigutė* – V. Kapsuko g. 25; kokteilių baras, sifoninė – V. Kapsuko g. 54.

1977 m. Šiaulių m. visuomeninio maitinimo kontoros valgyklų susivienijimui *Geluva* (Komunarų g. 11) priklausė: Šiaulių geležinkelio restoranas – Dubijos g. 2; kavinė *Aušrinė* – Lenino g. 121; šašlykinė *Ragas* – Vilniaus g. 169; valgykla *Dubysa* – Stoties g. 2.

1977 m. Šiaulių m. visuomeninio maitinimo kontoros valgyklų susivienijimui *Jaunystė* (Draugystės pr. 14) priklausė: alaus baras *Gubernija*; kavinė *Inga* – Kleinerio g. 23; užėiga *Pušelė* – Margių k.; 4-oji valgykla – Vilniaus g. 72; 11-oji valgykla – Rėkyvos gyvenvietė; 25-oji valgykla – Bačiūnų g. 56; 35-oji kulinarijos parduotuvė – Kleinerio g. 36; paviļjonas Rėkyvoje.

1977 m. Šiaulių m. visuomeninio maitinimo kontoros valgyklų susivienijimui *Milda* (Lenino g. 56) priklausė: restoranas *Milda* – Lenino g. 50; valgykla *Žara* – Pramonės g. 15; valgykla *Ereliukas*, *Kregždutė* – Lenino g. 74; valgykla *Snaigė* – Pramonės g. 4; valgykla *Žilvitis* – Pramonės g. 10; alaus baras *Putelė* – Lenino g. 36; valgykla *Vyturys* – Išradėjų g. 15; valgykla *Klevas* – Rytų g. 1; valgykla – Išradėjų g. 14.

1977 m. Šiaulių m. DŽDT VK Prekybos valdybos visuomeninio maitinimo kontoros valgyklų susivienijimui *Rasa* (Vilniaus g. 251) priklausė: cukrainė *Skalsas* – Vilniaus g. 251 (šiauliečių praminta *Malkinė*; ji pirmoji mieste atidarė lauko kavinę); 22-asis bufetas – Žemaitės g. 137; valgykla-restoranas *Rasa* – Taikos g. 105, restoranas *Rasa* – Taikos g. 105; restoranas *Žemaitis* – Darbininkų g. 27; 3-ioji valgykla – Sodo g. 20; 7-oji valgykla – Žemaitės g. 102; 12-oji valgykla – K. Preikšo 18; 14-oji valgykla – Žemaitės g. 145; 21-oji valgykla – M. Melnikaitės g. 162; 24-oji valgykla – Gamybos 4; 30-oji valgykla – Vaidoto g. 33; 32-oji valgykla – Taikos g. 69; valgykla *Skalsas* – Vilniaus g. 251.

1979 m. duris atvėrė restoranas *Šiauliai*. 1983 m. Dainuose pradėjo veikti jauki kavinė *Koncertina*. 1986 m. ši kavinė buvo reorganizuota į jaunimo kavinę.

1985 m. Šiauliuose veikė 9 restoranai, 10 kavinių: *Aušrinė* (Lenino g. 121), *Inga* (A. Kleinerio g. 23), *Jaunystė* (Draugystės pr. 14), V. Kapsuko g. 25 (dabar – Aušros alėja) veikė vaikų kavinė *Sigutė* (S. Bulzgis, *Mažasis vadovas*, Vilnius; „Mintis“, 100–101), *Gulbė*, *Švedė* (veikė A. Kleinerio, dabar – Trakų gatvėje,

priešais *Verpstą*), *Alita*, *Vilas*, *Skalsa*, *Milda* (pirmoji kavinė pietiniame rajone); dar buvo 3 alaus barai.

Sovietiniais ir vėlesniais metais Šiauliuose populiari buvo kavinė *Švedė*, veikusi Trakų g. 36 esančio daugiabučio namo apatiniame aukšte. Čia rinkdavosi Savi-valdybės darbuotojai, architektai, menininkai.

1986 m. buvo atidarytos šios kavinės ir kafeterijos: *Salduvė*, *Ugnė*, *Lyra*, *Miglė*, *Žara* ir kt.

1987 m. pradėjo veikti šios kavinės: *Sodžius*, *Minutė* (pirmoji kooperatinė kavinė), studentai įrengė kavinę *Godą*.

1988 m. pietiniame rajone atidaryta kafeterija *Dainora*.

1989 m. Šiauliuose veikė šios kavinės: *Aušrinė* – Lenino g. 121 (dabar – Tilžės), *Inga* – A. Kleinerio g. 23 (dabar – Trakų), *Jaunystė* (Draugystės pr. 14), kokteilių baras *Kaštonas* – V. Kapsuko g. 52c (dabar – Aušros alėjos) ir Vaisių gatvių sankryža, *Koncertina* (V. Karvelio g. 51a), *Miglė* (Vilniaus g. 114–116), *Spurgio* kavinė (J. Žiburkaus g. 14), vaikų kavinė *Sigutė* (V. Kapsuko g. 25), kafeterija *Aidas* (J. Žiburkaus g. 12a), kafeterija *Dainora* (P. Karecko g. 19), arbatinė *Saulutė* (Lenino g. 149), baras *Poilsis* (Žemaitės g. 145), kokteilių baras *Šiauliai*, *Šiaulių viešbučio* kavinė (Draugystės pr. 25), baras *Kometa* – (Vilniaus g. 100), *Grillbaras* (M. Melnikaitės g. 80), ledainė *Prie teatro* (Lenino g. 151), picerija *Ugnė* (Lenino g. 30), šašlykinė *Ragas* (Vilniaus g. 169), kavinė-baras *Vilkolakis* – Dvaro g. 83, įsikūrė netradicinėje vietoje – Šiaulių apygardos teismo rūmų pirmajame aukšte. Čia mėgdavo lankytis advokatai, prokurorai, net teisėjai, aišku, po darbo ir konspiratyviai.

1989 m. dar veikė restoranai ir barai: *Žemaitis*, *Šiauliai* (įsikūręs to paties pavadinimo didžiausiame miesto viešbutyje), *Aušra*, *Baltija*, *Dainai*, *Geluva*, *Milda*, *Rasa*, *Pušėlė* (Margių k.); valgyklos: *Dubysa*, *Gubernija*, *Klevas*, *Kregždutė*, *Orbita*, *Rambynas*, *Salduvė*, *Startas*, *Vėjelis*, *Vijolė*, *Vyturys*, *Žara*, *Žarija*, *Žibutis*, *Žibutė*, *Žerutis* ir kt.

Kavinės Šiauliuose, atkūrus Nepriklausomybę

Kavinės kaip iš gausybės rago...

Po Nepriklausomybės atkūrimo Šiauliuose kavinių ir restoranų pasipylė kaip iš gausybės rago. Vienos greitai atsidarydavo ir netrukus užsidarydavo; kitos gyvuodavo ilgiau, tačiau, prasidėjus krizei, jos tyliai bankrutuodavo. Nuo 1990 m. iki 2012 m. pradžios įvairiu laiku Šiauliuose veikė ir iki šiol tebeveikia šios kavinės ir barai: Aušros alėjoje, priešais Centrinį pašta, daugiabučio namo pirmajame aukšte įsikūrė iki šiol veikia nedidelė kavinė originaliu pavadinimu – *Kišenė* (Aušros al. 13). Čia buvo įpratę lankytis bohemos veteranai. Dar veikė *Roneta* (Aušros al. 41). Šioje gatvėje, Šiaulių kultūros rūmų patalpose, įsikūrė kavinė *Vesta*. Priešais, kitoje Aušros alėjos gatvės pusėje (Nr. 54), įsikūrė *Valdemaro ledainė*.

Vilniaus gatvėje – *Zeppelinai* (Vilniaus g. 47), *Burbulis* (Vilniaus g. 112), *Bulvaras* (Vilniaus g. 124), *Retro* (Vilniaus g. 146), *Varpas – 154* (Vilniaus g. 154),

Arkos (Vilniaus g. 213), *Alita* – menininkų kavinė. Čia vykdavo parodos, džiazos koncertai.

Tilžės gatvėje įsikūrė *Kolegos* (Tilžės g. 22, Šiaurės Lietuvos kolegijoje, buvęs pašto pastatas), kokteilijų baras *Prie teatro* (Tilžės g. 151), *Teatro bufetas* (Tilžės g. 155), *Talša* (Tilžės g. 156), *Salingas* (Tilžės g. 168), *Oazė* (Tilžės g. 170–47).

Stoties gatvėje tebeveikia *Dubysa* – maitinimo įstaiga likusi nuo sovietmečio – tas pats pavadinimas, tas pats ir pastatas.

Vasario 16-osios gatvėje – *Fiesta* (Vasario 16-osios g. 33), *Šaulys* (Vasario 16-osios g. 40), *Vasaris* (Vasario 16-osios g. 62), *Aronija* (1993 m.) ir kt.

Buvusioje A. Milšteino kavinėje (dabar išlikusi tik dalis pamėgtos kavinės) 2002 m. įsikūrė *Presto kavos ir arbatos namai*.

Tuo laikotarpiu mieste įsikūrė *Salomėja* (S. Nėries g. 12), *Sandalas* (Gytarių g. 4), *Savana* (Stoties g. 9), *Mažylė* (Pramonės g. 15), *Medėja* (Sodo g. 35A), *Prie bokšto* (Vytauto g. 103), miesto centre įsikūrė kavinė-baras *Granto smuklė, Pušėlė* (Vytorių g. 20), *Wan Hua* (Pramonės g. 6), kavinė-baras *Vėjūnė* (Stoties g. 10), *Vitražas* (Žemaitės g. 64A) ir kt. 2002 m. mieste atsidarė kavinės *Buržua, Piazza, Kapitonas Morganas* ir kt.

2006 m. rugsėjo mėnesį netoli Vilniaus gatvės pėsčiųjų bulvaro duris atvėrė svečių namai-arbatinė *Mūsų verbena*. Jauki aplinka kviečia išgerti puodelį arbatos ar kavos.

2007 m. sausio 6 d. Šiauliuose, Draugystės pr. 25, duris atvėrė nauja *Martini* kavinė-klubas.

2009 m. kovo mėnesį Šiaulių prekybos ir pramogų centre *Akropolis* pradėjo veikti Vero Café, o 2009 m. liepos 8 d. – *McDonald's* restoranas ir kavinė *Mc Cafe* (Aido g. 8).

Nepriklausomybės laikais Šiauliuose vasaromis pasidrė labai populiarios lauko kavinės. Ypač jų gausu Vilniaus gatvėje, jas turi kavinės *Čili pica, Bella Italija, Presto kavos ir arbatos namai* (Vilniaus g. 134), *Šokoladinė* (Vilniaus g. 134), *Kapitonas Morganas, SaVynė, Can can pizza* (anksčiau vadinosi *Brodvėjaus pica* ir netgi buvo pripažinta jaukiausia miesto kavine), *Varpo 149, Pegasas* ir kt.

XXI a. pr. kavinės Šiauliuose

2011 m. birželio 22 d. *Coffe Inn* Šiauliuose, Vilniaus gatvėje, atidarė pirmą franšizės pagrindu veikiančią kavinę. Kavos išsinešimo Lietuvoje pradininkui *Coffe Inn* franšizė yra patraukliausias būdas vykdyti verslo plėtrą.

2012 m. balandžio 24 d. Šiaulių *Akropolio* prekybos centro kavinėje *Bernelių užeiiga* sėkmingai baigėsi pirmasis mokslo kavinių ciklas, kurio metu Lietuvos mokslų akademijos ir Šiaulių universiteto mokslininkai diskutavo su daugiau nei pusšimčiu miesto mokyklų moksleivių apie technologijų, matematikos, biologijos ir kitų mokslo sričių naujoves.

Mokslo kavinės – tai iš užsienio šalių perimta geroji patirtis, kai mokslininkai su moksleiviais, studentais bendrauja neformalioje aplinkoje. Mokslo kavinių metu kuriamas ne tik neformalių kontaktų tinklas, bet jaunimas skatinamas aktyviau

įsitraukti į mokslo diskusijas, mokslo populiarinimo veiklą (*Šiaulių moksleiviai nori daugiau mokslo kavinių* 2012).

2012 m. gegužės 25 d. Šiauliuose, P. Višinskio g. 39, atsiradė knygynas-kavinė *Sielai*. Tai naujų ir skaitytų knygų knygynas, meno galerija ir kavinė. Joje galima išgerti kavos, arbatos, sulčių, suvalgyti pyragaitį, išsigyti knygų, plokštelių, paskaityti spaudą, pavartyti meno albumus. Pakilus į šio knygyno-kavinės antrąjį aukštą galima apžiūrėti parodą, pasiklausyti muzikos, maloniai praleisti laiką jaukioje aplinkoje.

2012 m. birželio 1 d. Tilžės g. 133 atsiradė UAB *Rūta* Šokolado muziejus ir kavinė, be to, čia prekiaujama šokoladu ir saldumynais, kuriuos gamina *Rūtos* saldainių fabrikas.

Kavinėje *Prie teatro* šeštadieniais 11 val. renkasi vadinamosios „masonų ložės“ nariai: prof. Vytenis Rimkus, aktorius Juozas Bindokas, kolekcininkas Petras Kaminskas, Kazimieras Šavinis, teatro žmogus Rimantas Vaitekūnas, mokslininkas Vytautas Gudonis ir kt. Kartais ir aš čia apsilankau. Ši tradicinė susitikimo vieta ir kavos gėrimas šeštadieniais gyvuoja jau daugelį metų. Prie puodelio kavos neoficialaus klubo nariai dalijasi meno ir kultūros naujienomis, pasakoja apie perskaitytas knygas, aplankytas parodas ir įvairius renginius.

Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto docentas Vigmantas Butkus apie savo kavos pomėgį ir lankymąsi Šiaulių *Presto* kavinėje rašo:

Jokiū būdu nesu azartiškas kavinių lankytojas ar užkietėjęs kavos gėrikas – kažki koks – kofeinogurmanas, bet Šiauliuose mane pats jėgiškiausias kavagėris ištinka „Presto“ kavinėje, kuri išorėje turi ilgą užrašą – įvardijimą „Presto kavos ir arbatos namai“. Minimumas triukšmo. Patraukli akiai, ausiai, nosiai ir visam kūnui aplinka. Visada neįkyri ir gera muzika. Neforser-vatyvūs klientai. Pavyzdingas aptarnavimas. O svarbiausia – puiki kava (ir arbata)!

Visa šitoji dermė ypač maloniai nuteikia rytais – prieš aštuonias, prieš darbą, kai daugelis šiauliškių kavinių dar miega saldžiu rytmečio miegu.

Daugiau nėra ką ir pridurti. Nebent kad „Presto“ įsikūrusi tarpukaryje buvusiam „Piliečių klube“ (B u t k u s 2012).

Su Butkumi visiškai sutinku. Aš taip pat dažnai lankausi šioje kavinėje, ypač rytais. Beveik kiekvieną sekmadienį 10 val. (nes būtent tą valandą šią dieną duris lankytojams atidaro kavinė) čia susitinku su dailininku prof. Vaidotu Januliu išgerti puodelio kavos. Susitikę išgeriame kelis puodelius juodos, kvepiančios kavos, aptariame prabėgusios savaitės įvykius, pasidalijame informacija apie kitos savaitės renginius, parodas, susitikimus. Be mūsų, nuolatos į *Presto* ateina ir daugiau šiauliiečių, pamėgusių šią jau dešimtmetį veikiančią jaukią kavinę, kurioje yra skanios kavos, o aptarnavimas puikus. 2012 m. gegužės 14–19 d. *Presto arbatos ir kavos namai* Šiauliuose šventė 10 metų įkūrimo sukaktį.

Išvados

1. Šiauliuose pirmąkart kavinės minimos XIX a. trečiajame dešimtmetyje, apie 1825 m. – tai garsioji vokiečio Nolteno austerija.
2. Tarpukariu kavinės Šiauliuose labiau priminė restoranus, užėigas, arbatines, tačiau buvo ir kavinių, kurios turėjo tradicijų (*Piliečių klubas*, *Viktorija* ir kt.).
3. Po karo ir sovietmečiu kava buvo laikoma prabangos dalyku, Vakarų kultūros dalimi, menininkų ir intelektualų gėrimu. Kava buvo bendravimo priemonė.
4. Dabartinių kavinių prototipai kūrėsi maždaug apie 1970 m.
5. Pokario metais kavinės priklausė visuomeninio maitinimo įstaigoms ir skirstėsi į kavines, kavines-užkandines, kavines-valgyklas, kavines-cukraines, kavines-ledaines ir kt. Jos nuo valgyklų skyrėsi tuo, kad čia buvo daugiau išmonės apipavidalinant interjerą, įrengiant apšvietimą, vykdavo pasilinksminimo vakarai, grodavo muzika, įvairesnis būdavo asortimentas.
6. Po Nepriklausomybės atkūrimo Šiauliuose prasidėjo kavinių privatizavimas: daugelis senųjų buvo uždarytos, atsirado naujų, labiau integruotų į šiauliečių kultūrinį gyvenimą. Keitėsi jų interjerai, pobūdis, atsirado užsienietiškų kavos pils-tymo automatų, pagausėjo gaminamos kavos rūšių ir kt.
7. Šiuolaikinės kavinės skiriasi asortimentu, aptarnavimo kultūra, veiklos pobūdžiu. Atsirado internetinės kavinės, greitojo aptarnavimo kavinės, kavą galima išsinešti ir kt. Kavinės tapo interaktyvios (jose vyksta protų mūšiai, mokslo kavinės, internetinės kavinės ir kt.).

Literatūra

- A l ū z i e n ė 1968 – Elena Alūzienė, „Ateikite, prašau, į restoraną“, *Raudonoji vėliava*, 1968 m. birželio 19 d.
- B i k u l č i u s 1992 – Vytautas Bikulčius, „Prancūzas prisimena Šiaulius“, *Šiaulių kraštas*, 1992 m. balandžio 25 d.
- B u t k u s 2012 – Vigmantas Butkus, „Jėgiškiausias kavagėris“, tinklaraštis *Šiauliuose ir ne tik*, [prieiga internete: <http://Šiauliuose.Blogspot.com>].
- Č a p l i n s k a s 2010 – Antanas Rimvydas Čaplinskas, *Vilniaus legendos ir istorija*, Vilnius: Charibdė.
- J a k u t i s 2008 – Ričardas Jakutis, „Šiaulių kavinių istorija“, *Šiauliai plus*, 2008 m. spalio 17 d.
- K a v a l i a u s k a i t ė 2012 – Živilė Kavaliauskaitė, „Baltijos“ restorane blizgėjo ir taurės, ir parketas“, *Šiaulių kraštas*, 2012 m. birželio 16 d.
- Kavos 200 metų jubiliejus 1928* – „Kavos 200 metų jubiliejus“, *66 Šiaulių naujienos*, 1928 m. sausio 29 d.
- K r i v i c k a s 2006 – Jonas Krivickas, *Praskriejo kaip vėjas*, Šiauliai: Saulės delta.
- L e v i š k i e n ė 1972 – E. Leviškienė, „Norime būti visada laukiami“, *Raudonoji vėliava*, 1972 m. vasario 8 d.
- Mūsų momentas 1934 – Mūsų momentas*, 1934 m. liepos 15 d.
- Naujos Šiaulių naujienos 1927 – Naujos Šiaulių naujienos*, 1927 m. balandžio 10 d.
- P e t u c h a u s k a s 2009 – Markas Petuchauskas, *Santarvės kaina*, Vilnius: Versus aureus leidykla.

- Pietus pavalgius* 1912 – „Pietus pavalgius“, *Lietuvaite*, 1912 m. birželis 6 d.
- P u r o n a s 2001 – Vilius Puronas, „Šis bei tas iš Šiaulių kavinių istorijos“, *Šiaulių kraštas*, 2001 m. gruodžio 29 d.
- „Rambyno“ *kronika* 1934 – „Rambyno“ kronika“, *Šiaulių žinios*, 1934 m. lapkričio 18 d.
- S a b a l i a u s k a s 2006 – Svajūnas Sabaliauskas, „Svarbiausia – restoranuose visiems tinkančios kainos“, *Šiaulių kraštas*, 2006 m. rugsėjo 22 d.
- Šiaulių miesto istorija* 1991 – *Šiaulių miesto istorija (iki 1940 m.)*, ats. redaktorius L. Mulevičius, Šiauliai: Momentas.
- Šiaulių moksleiviai nori daugiau mokslo kavinių* 2012 – „Šiaulių moksleiviai nori daugiau mokslo kavinių“, [prieiga internete: <http://vz.lt/Default.aspx?PublicationId=a129530e-55f8-4450-963b-1743837f0dc>].
- Šiaulių vaizdeliai* 1930 – „Šiaulių vaizdeliai“, *Sekmadienis*, 1930 m. lapkričio 9 d.
- Šiaulių žinios* 1934 – *Šiaulių žinios*, 1934 m. sausio 28 d.
- Vyriausybės žinios* 1932 – *Vyriausybės žinios*, II dalis, 1932 m. spalio 7 d., 243.
- Vyriausybės žinios* 1940 – *Vyriausybės žinios*, II dalis, 1940, 694.

J o n a s N E K R A Š I U S
Filosofijos ir antropologijos katedra
Šiaulių universitetas
P. Višinskio g. 38
LT-76352 Šiauliai
[jonasnekrasius@gmail.com]